

Krúdy-életrajz

1878-1933

Nyíregyházán, 1878. október 21-én született.

Nagyapja adjutáns Klapka tábornok mellett a Komárom védelméért 1849-ben vívott harcokban. Világos után nagybátyja, gerillacsapatával, az Ipolyság erdőiből gyakran rontott a Habsburg hatalomra. Édesapja virilista ügyvéd, a dzsentrik közé tartozott; ez kísérte el élete végéig az író, formálta írásait, életművét. Pedig édesanyja, egykor, malterhordó lány volt.

Az országos hírnevet a Szindbád sorozat hozta meg számára. Kivülállt minden irodalmi csoportosuláson, ezért némelyek csupán „divatos író”-nak tartották. A vörös postakocsi című regényét, amely 1913-ban jelent meg, Ady Endre „könnyes, drága, gyönyörű könyv”-nek nevezte.

A Horthy-rendszer nem bocsátotta meg neki, hogy a Tanácsköztársaság idején a forradalom híve lett. Igyekeztek is őt, amennyire csak lehetett, háttérbe szorítani. Az elfelejtett Krúdy, akkor is, jelentős műveket alkotott.

1933. május 12-én hunyt el, Budapesten.

„En írónak születtem: semmi másnak” — vallotta, élete vége felé, a XX. századi magyar széppróza kiváló mestere. Fél száznál több regényt, három ezer elbeszélést, több ezer cikket, karcolatot, hét szindarabot írt.

1957 után népszerűsége hirtelen — és ismét — magasba ívelt. Ma már határainkon túl is felfigyelnek rá és elismeréssel olvassák.

Szindbád — e régi szép név viselője, amint dédanyáink korában Magyarországon az Ezeregy-éjszakában olvasták —, ábrándokba merülve utazott egy álmomás felé, ahol egy hölgy várta.

Szindbád — e régi szép név mögé bűvő, s ennek az egyszerre hazug és őszinte fiatalúrnak álmovilágát és rideg valóságát, azaz ködvilágos és hétköznapi történeteit író Krúdy Gyula — a déli harangszóig dolgozott, aztán minden egyes napon készülni kezdett különös utazásaihoz. Hívták-e mindig? Semmitől se zavartatva magát, akár a megrögzött és bohém kalandorok, vasalt fehér inget öltött magára, és vasalt sötét ruhába bújta bele, hogy külleme mindannyiszor figyelemre méltó legyen, miközben elvégzi majd valahányszor küllemtelen tetteit. Így is történt. Ugyanis — Krúdy következetesen nevezhetjük őt Szindbádnak — mindegyik napon löversenyre sietett, de mielőtt elindult volna, jól tudta, nem a löverseny a legnagyobb kaland az életében.

Ezért — mint Szindbád is — csak mímelte ezt a szerelmét. Miközben a befutóra figyelt az ügétön, képzelete már továbblendült útjának következő alkalmára felé. Aztán Krúdy kisie-

Szindbád

tett az ügétőről, és loholt önön képzelete után, ami azonban már megint valóság volt. A Ráctemplom környékén, valóságos parfümfelhőbe burkolózva, a fekete szemű nő várta őt, aki kíváncsian és izgottan tekintgetett szét a parfümfelhőből, főleg arrafelé, ahonnan az út az ügétőről vezetett ide. Pedig izgalomra semmi ok se volt, mert Krúdy — mint Szindbád is — mindig percnyi pontossággal érkezett oda, ahová akart, oda, ahová várták is, hívták is.

Néha persze, oda is, ahol megjelenése nagy-nagy zűrzavart támasztott. Ebből is rendszer alakult ki, éppen az állandósult rendszertelenség árán. A rendszertelenség edestestvére a szertelenségnek. Ebben osztozott messzemenően Krúdy is. Szinte kereste az alkalmat,

visszanéz

noha úgy tett éppen, hogy krúdyi: az aktív huszárkapitányokat, akiket könnyűszerrel meg lehetett sérteni annyira, hogy kardot rántsanak. De ennek is megvolt a maga rendje, mint a menetrendszerű vonatjáratoknak. Első állomás a sértés volt, és hozzá a megsértődés. Második állomás a lovagias elégtétel követelése és a párbajsegedek kijelölése. Ezúttal is Krúdy — akit kézenfogva vonszolt maga után novelláinak és regényeinek hőse, Szindbád — sietősen haladt előre az újabb és újabb állomások felé. Végül is a párbajra került sor.

Az ilyesmi csak növelte Krúdy hírét, s a legendákat is, amiket így szőtt, ő saját maga; tudniillik, maga köré. Még arra is volt példa, nem is egy, hogy a nyílt utcán hajba kaptak érte a legendahívók, azok, akiknek

természetesen mindegyike szoknyát viselt. Szimbólum, mondhatjuk, de valóság is egyben, hogy a Ráctemplom környékén az a fekete szemű nő nem is csak egyetlen volt, hanem nagyon is sok egyszerre.

Ez volt hát, Krúdy? Csak ugyan ő volt Szindbád?

Az isten se tudja!

Külsőleg a dzsentrik életét élte, ami aligha meglepő, hiszen az apja, végtére is, a dzsentrik közé tartozott. De az is igaz, hogy a dzsentrik világa éppen süllyedőben volt, ha ugyan el nem süllyedt már egészen akkoriban. A küllem megmaradt, és a benső — a lényeg — egészen más lett. A halottat hiába öltöztetik ünnepi ruhába, a gyászolók ünnepi fekete ruhája se keltheti életre többé.

Krúdy gyászolt: a tetteiben is, az írásaiban is. Rekviemet sóhajtott, álmódott a maga különös módján egy elsüllyedt különös világért. Feltámasztani ugyan nem tudta a dzsentrit, de siratni, és könnyek között megörökíteni: azt bizony, igen. Ebben Mikszáth nyomdokába lépett, amikor elindult, csak éppen az ítélet, a végítélet hangját ő nem visszhangozta. Találkozhatott volna ezen az úton Móricz Zsigmonddal is, csak éppen annak erejét nem tudta, mert nem is akarta duzzasztani saját izmaiba. Írásai, amiket azokon a bizonyos mindennapi délelőttökön kanyarított papírra, finomak, bájosak voltak, gordonkahangúak — ahogyan Szerb Antal nevezte őket —, és líraiak mindvégig, a legprózaibb sorokban is.

Csak egyszer, amikor 1919-ben a kápolnai földosztáskor készített riportot, akkor ő is úgy bizott a forradalomban, olyan szépen és erőteljesen, mint Móricz. Írt akkoriban hadijelentéseket is, bár nem sokáig. A Tanácsköztársaság — tudjuk okát — hamar elvérzett, és Krúdy nem tudta továbbmondani ezt a hitét, annak ellenére sem, hogy életének utolsó éveiben némiképp hűtlen lett Szindbádhoz. Ereje akkor már kevesebbre futotta: csak csendre, csak csendességre.

re, csupán álomfejtésre és re-meteségre. Meg még szegény is volt már, ennek szent tanúságául 1932-ben ő is elmondta, mint annyian mások, az esküt, hogy én kérem, esküszöm is, teljesen vagyontalan vagyok.

Pedig — mint Szindbád életében minden — ez sem volt teljesen igaz. Nem vegetált gazdagabb ember magyar földön, mint Krúdy Gyula, hiszen írásai a legmagasabb csúcsokra röpitették őt, olyan magasra, ahonnan lecsúszni, porba hullani, hát még porrá is lenni: sose lehet.

De ezt már — a századik születésnapján — csak mi mondhatjuk el helyette, — negyvenöt esztendővel a halála után — gyász és könnyek nélkül, mert való igaz.

Krúdynál — Móricz mellett — sokkal nagyobb író a XX. század első felében aligha hordott hátán ez a föld, ahol élünk, élni szeretünk, és élünk is örökké.

Szindbád, fanyar, különös mosollyal arcán, megint, ballag az állomás felé, ahová — hallani már — személyvonat érkezik. És indul is, tovább. Előbb azonban, Szindbáddal együtt, fellépünk a lépcsőire.

Simon Gy. Ferenc